

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги
Республика таълим маркази

**Айрим фанлар чуқур ўрганиладиган давлат
ихтисослаштирилган умумтаълим муассасаларининг
ўқув режалари асосида 2-синф учун
Ўқиш фанидан 0,5 соатга қисқартирилган**

Ўқув дастури

2014 йил

Тузувчи муаллифлар :

Т.Ғаффорова - Қарши Давлат университети профессори

Н.Ахмедова- РТМ “Бошланғич таълим” бўлим бошлиғи

З.Муратова - РТМ “Бошланғич таълим” бўлими бош методисти

ЎҚУВ ДАСТУРИГА ТУШУНТИРИШ ХАТИ

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1875-ПҚ-сонли, 2014 йил 19 февралдаги “Соғлом бола йили” Давлат дастури тўғрисида”ги ПҚ-2133-сонли қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13 майдаги “Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида”ги 203-сонли, 1999 йил 16 августдаги “Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 390-сонли, 2008 йил 7 августдаги “Айрим фанлар чуқур ўрганиладиган давлат ихтисослаштирилган умумтаълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида”ги 173-сонли, 2011 йил 9 сентябрдаги “Айрим фанлар чуқур ўрганиладиган давлат умумтаълим муассасаларининг ихтисослаштирилган синфлари, давлат ихтисослаштирилган умумтаълим муассасалари тўғрисидаги Низомга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги 254-сонли, 2013 йил 8 майдаги “Узлуксиз таълим тизимининг чет тиллар бўйича давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 124-сонли қарорлари, Халқ таълими вазирлигининг 2014 йил 11 июндаги “Айрим фанлар чуқур ўрганиладиган давлат ихтисослаштирилган умумтаълим муассасаларининг таянч ўқув режаларини тасдиқлаш тўғрисида”ги буйруғига мувофиқ Адабиёт (Уқиш) фани чуқурлаштирилиб ўрганиладиган ихтисослаштирилган давлат умумтаълим муассасаларининг 2-синфлари учун Ўқиш фани дастури қуйидаги йўналишларни қамраб олган ҳолда тузилди:

Ўқув режа таркибан давлат компонентларидан иборат. Мазкур дастур

2-синфда ўқувчиларда сўзларни тўлиқ сидирғасига ўқиш малакаси шаклланади. Ўқишнинг тўғри ва ифодали бўлишига эришилади, ўқиш техникаси тезлашади. Бу синфда ўқувчилар матннинг айрим қисмларини, қисқа ҳикояларни ичда (овозсиз) мустақил ўқишга ўтадилар. Матн устида ишлаш мураккаблашиб боради, болалар ўқитувчи раҳбарлигида асарнинг асосий мазмунини аниқлайдилар, қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатини ифодаловчи сўз ва ибораларни топишга ва унга баҳо беришга, воқеа-ҳодисаларни сўз билан тасвирлашга, қаҳрамонларни узгартириб ҳикоя қилишга, мустақил матнлар тузишга ўрганадилар. Уларда сўз бойлигига талаб ортади.

Нутқ софлиги ва аниқлигига эътибор кучаяди, луғати бойийди ва фаоллашади, нутқ суръати ошади, сўзларни тўғри қўллашга, овозни бошқаришга ўрганади, мустақил фикрлашга, фикрларини огзаки ва ёзма баён этишга мустақил ҳикоялар тузишга

урганадилар.

Давлат ихтисослаштирилган умумтаълим муассасалари ва укиш фани чуқур ўқитиладиган синфлар учун мазкур ўқув режада давлат ва мактаб ихтиёридаги соатлардан:

2-синфлар учун Математика фанидан 0,5 соат, Одобнома фанидан 0,5 соат, тасвирий санъат фанидан 0,5 соат, меҳнат фанидан 0,5 соат;

Адабиёт (Укиш) фани ихтисослигига йўналтирилган синфларда махсус фанларни ўқитишда ўқувчилар икки гуруҳга ажратиб ўқитилиши мумкин. Бироқ, синфларни гуруҳларга бўлиб ўқитилиши маҳаллий молия ташкилотлари билан келишилган ҳолда ҳал этилади.

Ўқув соатларининг тақсимоти

Адабиёт (Укиш) фанини чуқур ўрганишга ихтисослаштирилган умумтаълим муассасаларининг 2-синфларида “Укиш”дан чораклик ва йиллик ўқув соатлари миқдори.

Умумий ажратилган соат – 119 соат

Синфда укиш – 87 соат

Синфдан ташқари укиш – 17 соат

Назорат иши – 15 соат

Ўқув чораклари	Ҳафталар сони	Ажратилган соат		
		ИИ		
1-чорак (2.09-3.11)	9 ҳафта	32		
2-чорак (11.11- 29.12)	7 ҳафта	24		
3-чорак(10.01- 20.03)	10 ҳафта	35		
4-чорак (1.04-24.05)	8 ҳафта	28		
Ҳафталик соат	-	3,5		

Ўқув соати	йили	-	119		

Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида”ги Қонунда таълимнинг равнақи, унинг инсонпарварлиги, таълим-тарбия тизимининг узлуксизлиги, илмийлиги ва дунёвийлиги, таълимда умуминсоний ва илмий кадриятларнинг устуворлиги, давлат таълим стандартлари доирасида ҳамманинг билим олиши учун имконият яратилиши билан белгиланиши бежиз эмас.

Узлуксиз таълим тизимида бошланғич таълим муҳим босқич ҳисобланади ва унда Адабиёт(Уқиш) фани асосий ўринлардан бирини эгаллайди. Адабиёт (Уқиш) фани дастури қуйидаги мақсадларни ўз ичига олади:

Синфда ва синфдан ташқари ўқиш дастурининг мазмуни кичик ёшдаги ўқувчиларда она – ватанга муҳаббат уйғотиш мақсадларига хизмат қилади. Ўқиш болаларнинг нутқ бойлигини ўстириш, адабий-эстетик тафаккурини камол топтириш, мустақил фикрлашга ўргатишнинг муҳим омилidir. Шунинг учун ҳам бошланғич таълим тизимида муҳим ўқув предмети таълим бериш, камол топтириш ва тарбиялаш воситаси ҳисобланади.

Ўқишга ўргатишнинг муҳим вазифалари қуйидагилардан иборат:

- бошланғич ўқиш малакаларини (тўғри ва ифодали ўқишни) такомиллаштириш;
- болаларни ўқиган асарларининг адабий- эстетик хусусиятларини чуқур идрок этиш, уларда тасвирланган воқеа-ҳодисаларнинг моҳиятини англаш ва таҳлил қилиш, ундан муайян хулосалар чиқаришга тайёрлаш;
- болаларда юксак маънавий-ахлоқий қарашлар ва нафосат туйғусини тарбиялаш;
- ўқувчиларни матн устида ишлашга мустақил матн тузишга ўргатиш;
- ўқувчиларнинг атроф-муҳит ҳақидаги билимларини бойитиш ва атроф муҳитга ижобий муносабатни тарбиялаш.

Бу вазифалар дастурда берилган бадиий, адабий асарлар, жумладан, халқ оғзаки ижоди намуналари асосида амалга оширилади. Ҳар бир синф ўқиш дастури қуйидаги билимларни ўз ичига олади:

- ўқиш мавзулари ва ёд олиш учун асарлар.
- ўқиш кўникмаси ва малакалари.

- матн ва боғланишли оғзаки нутқ устида ишлаш.
- синфдан ташқари ўқиш.

Ўқиш мавзулари. Ўқиш дастурини тузишда ғоявий- эстетик, мавсумий, тадрижий асослар ҳисобга олинади. Шундай қилиб, ўқув материаллари болаларга таълим бериш, уларни тарбиялашда муҳим бўлган борлиқ ҳақидаги билимлар ва инсоний муносабатларни ўз ичига олади. Ўқувчиларни бадиий, адабий асарлар билан таништириш орқали китобхонлик маданиятини таркиб топтириш ўқиш дастурларининг туб моҳиятини ташкил этади.

Ўтмишда халқимиз бошидан кечирган муҳим воқеа-ҳодисалар акс эттирилган асарларни ўқиш орқали ўқувчиларда тарихий билимлар шакллана боради.

Она юрт дахлсизлиги йўлида аجدодларимиз олиб борган мардонавор курашлар тарихи ҳақида ҳикоя қилинган асарлар болаларда ватанга муҳаббат туйғуларини тарбиялайди.

Бошланғич таълим ўқув дастуридан ўрин олган ватан мавзусидаги асарлар ўқувчиларни мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий маданий - маърифий ҳаёти ва халқимизнинг бунёдкорлик йўлидаги олиб бораётган ишлари билан таништиришга ёрдам беради. Дастурнинг ватанга, инсон эътиқоди ва маънавиятига бағишланган мавзуларини ўрганиш ўқувчиларни маънавий-ахлоқий туйғуларни тарбиялашда алоҳида ўрин тутди.

Истиқлол туфайли эришган ютуқларимиз ҳақидаги асарлар миллий ғурур туйғуларини тарбиялашга хизмат қилади.

2-синфда шакл ва мазмун жиҳатдан унча мураккаб бўлмаган ватан, она табиат, истиқлол, кишиларнинг ҳаёти ва меҳнати, ахлоқий муносабатлар ҳақидаги асарлар билан танишадилар.

Бошланғич синфлар адабиёт (ўқиш) фани ўқувчиларнинг оғзаки нутқларини устириш билан бир қаторда, куйидаги муҳим масалаларни ҳам ҳал этишни кўзда тутди:

Бошланғич синфларда адабиёт (ўқиш) фанидан бериладиган билимлар мазмуни ўқувчиларнинг нутқини устириш билан бирга уларнинг маънавий-ахлоқий шаклланишларига, дунёкарашларининг шаклланишига катта таъсир курсатади.

Мактабни битириб чиққан ёшлар ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаётнинг ранг-баранг жабҳаларида, мулоқот ва муносабатнинг барча турларида ўзбек тилидан батафсил, аниқ, самарали ва тўғри фойдалана олиш, унинг чексиз имкониятларидан тўлақонли баҳраманд бўлиш, зарурий кўникма ва малакаларга эга бўлишлари керак.

Адабиёт “Укиш” дарсларида ўқувчиларни мустақил ва ижодий фикрлашга йўналтириш лозим.

Чуқурлаштирилган Адабиёт (укиш) дастурининг барча бўлимлари тизимли кетма-кетлилик принципи асосида таркиблаштирилган бўлиб, унда адабиётдан бериладиган дастлабки маълумотлар юқори синфларда ўқитиладиган она тили ва адабиёт фанидан тақдим қилинадиган ўқув материаллари билан узвий боғланади. Ушбу дастур бир нечта бўлимларини ўзида мужассамлаштиради.

**Ўқиш фани чуқур ўрганиладиган давлат умумтаълим муассасаларининг
ихтисослаштирилган синфлари, давлат ихтисослаштирилган умумтаълим
муассасаларининг 2-синфлари учун ўқув мавзулари тақсимооти**

2-синф

1. Она юртим – олтин бешигим.(17 соат)

Ватан хақидаги билимлар ўқувчиларнинг савод ўргатиш ва 1-синф она тили жараёнида ўрганган амалий билимларига асосланган ҳолда, 2-синфда чуқурлаштирилади, улар ёрдамида зарур компетенциялар ҳосил қилинади. Ўқувчиларга Ватанимиз утмиши, бугунги ватанимиз тараккиётига доир маълумотлар, унинг шаҳарлари ҳақида тушунча берилади. Ўқувчилар ўзларида шаклланган компетенциялар асосида ватан хақида тулик тушунчага эга буладилар. Ватан равнаки учун хизмат қилиш бурчини англайдилар.

2. Мактабим – қутлуғ маконим, китобим- офтобим (10 соат)

Ўқувчиларга мактаб муқаддас даргоҳ, китоб мўтабар эканлиги ҳақида амалий тушунчалар берилади. Илмнинг инсон ҳаётидаги урни . ҳақида маълумотлар берилади Уларга ўқитувчи устоз-мураббийлар эканлиги, у болаларга билим чашмаларини очувчи улуғ ва мўтабар инсон сифатида эъзозланиши, билим манбаи – китобни севиш, ардоқлаш, асраш ўқувчиларнинг бурчи эканлиги, китоблар уларга кўп воқеа-ҳодисалар ҳақида ҳикоя қилиши, шунинг учун ҳам улар катта бойлик деб таърифланиши ҳақидаги билимлар сингдирилади. Ўқувчиларга китоб ўқиш қоидаларига риоя қилиш эслатилади.

3. Олтин куз - ҳосилинг юз (6 соат)

Куз фаслигага доир асарлар. Кузда инсонлар меҳнати, уларнинг табиатга муносабатлари.Куз фаслида табиатда содир буладиган узгаришлар. Табиатга сайр ва саёҳат. Куз мавзусида иншо ёзиш.

4. Меҳнат – бахт келтирар (8 соат)

Мазкур бўлимдаги матнлар ўқувчиларда меҳнат қилишга, ҳунар ўрганишга ихлос қўйиш каби хислатларни тарбиялайди. Ўқувчиларга меҳнаткаш ота-боболаримизнинг меҳнатдан бахт-саодат топганликлари, ўлкамизда боғ-роғлар, экинзорлар яратганликлари, уларнинг фаол меҳнатлари ҳақидаги лавҳалар тавсия этилади. Улар меҳнат ҳақидаги ҳикматли ўғитлар, мақол ва масаллар мазмуни билан таништирилади.

Ўқувчиларга меҳнат туфайли тўқ-фаровон яшаш мумкинлиги, болаларнинг катталарга ёрдами, улар олдида фарзандлик бурчини бажаришлари, ораста ва саранжом, саришта бўлишлари, оила иқтисоди, тежамли бўлиши ҳақида тушунчалар берилади.

5.Кумуш қиш – мисоли оққуш (8 соат)

Қиш табиати, дала ва боғларнинг қишки кўриниши, ўқувчиларнинг қишки таътил кунлари, қишки ўйинлар. Қорбобо, қорқиз-болалар меҳмони. Қишда табиатга сайр ва

саёҳат.

6. Оталар сўзи – ақлнинг кўзи (12 соат)

Одоб–ахлоққа доир фазилатларни шакллантира бориш, ота-боболаримизнинг дурдона фикрларини ёд олиш, уларга амал қилиш, ибратли воқеа–ҳодисалар ифодаланган матнларни ўқиш, улардаги маъноларни таҳлил қилиш, мисоллар келтириш. Улуг алломаларимиз ҳақидаги уларнинг болалиги ҳақидаги маълумотлар билан танишиш. Ўқувчиларда миллий анъаналарга меҳр уйғотиш.

7. Зумрад баҳор – баҳри дилинг очар (14 соат)

Баҳор табиати, гуллар, ўсимликларнинг ҳаёти, кишиларнинг меҳнати, болаларнинг ўйинлари ҳақидаги асарлар ва шеърлар. 8-март оналаримиз байрами. Бачордаги миллий удуларимиз. Баҳорда табиатга сайр ва саёҳатлар.

8. Қушлар, ҳайвонлар – бизнинг дўстимиз (4 соат)

Қушлар ва ҳайвонлар ҳақидаги ҳикоялар, шеърлар ва эртаклар. Кишиларнинг жониворларга муносабати. Қушлар байрами, «Ҳайвонот боғи»га саёҳат. Қушлар она табиатимизнинг бир бўлаги эканлиги уларни мумкин қадар эъзозлаш, эҳтиётлаш уларни асраш кераклиги уқтирилади.

9. Эртаклар – яхшиликка етаклар (12 соат).

Эртаклар оламига саёҳат. Нима яхшию, нима ёмонлигини эртаклардаги воқеа–ҳодисалар орқали уқиб олиш. Эرتак қаҳрамонларининг ҳолатини сўзлаб бериш, воқеаларни расмда ифодалаш.

10. Табиатни асранг авайланг (5 соат)

Болаларни табиатга яқинлаштириш мақсадида у ҳақидаги аجدодларимизнинг насиҳатлари, шоир ва ёзувчиларнинг асарларидан намуналар, матн мазмунига мос расмлар берилди. Дарсликда берилган асарлар ўқувчиларни табиатга онгли муносабатда бўлишга ўргатади.

Атрофимиздаги олам дарси билан бевосита боғланиб, мужассамлашган савол бериш мақсадга мувофиқ деб ҳисобланади.

11. Ёз – ўтади соз (6 соат)

Ёз табиати, пишиқчилик, ўқувчиларни ёзги таътил кунларидаги дам олишлари ва меҳнатлари ҳақидаги шеърлар, матнларни ўқиш ҳамда ёд олиш.

Ёз табиати ҳақида ҳикоя тузиш, иншо ёзиш.

Табиатни кузатиш, сайр-саёҳатга бориш.

12. Синфдан ташқари ўқиш ва нутқ ўстириш (17 соат)

Ўқиш материаллари. 8-30 бет ҳажмдаги болаларбоп бадиий, илмий-адабий китоблар. Ўқувчи овозсиз мустақил ўқиш ва танлаб овоз чиқариб ўқиш учун 1-5 бет ҳажмли шеър, эرتак ва ҳикоялар.

Ўқиш мавзулари. Она Ватан ва ота-боболар жасорати, ўсимликлар, қушлар ҳамда ҳайвонлар ҳақидаги асарлар.

Китобнинг муқоваси (титули), бетларини фарқлай олиш.

Китобнинг номи, муаллифи ва расмлари асосида мазмунини аниқлай олиш. Ким ёки нима ҳақида ўқидингиз? саволига жавоб бериш; мазмунини аниқлаш. Қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатини, хулқини ва улар бошидан кечирган воқеа–ҳодисаларни мустақил баҳолай олиш.

Ёд олиш учун:

Ватанимизнинг тарихи, алломаларимиз ҳаётига доир, истиклолдан кейинги тараккиётига доир шеърлар.

Ўқиш кўникмаси. Ўқув йилининг биринчи ярмида: онгли, тўғри бутунлигича сидирға ўқиш; ўқув йилининг иккинчи ярми: сўзларни яхлит, тўғри тушуниб ва ифодали ўқиш; ўқиш вақтида вергул ва гап охиридаги тиниш белгиларига мос тўхтам (пауза) ҳамда оҳангга риоя қилиш; матнларни тўғри, меъёрида, раво, тез ва онгли ўқиш;

Матн устида ишлаш. Оғзаки боғланишли нутқ. Матн мазмуни асосида тузилган саволларга жавоб бериш. Ўқилганларга ўз муносабатини билдириш. Ўқитувчи саволи ёки дарсликда берилган расм асосида матн мазмунини қайта ҳикоялаш. Матнни қисмларга бўлиш, уларга сарлавҳа танлаш, матннинг асосий мазмунини аниқлаш; матнда қатнашувчи персонажларга баҳо бериш, уларнинг харакаеларини таҳлил қилиш, табиат манзараларини тасвирловчи сўз ва ибораларни таҳлил қилиш ҳамда шу сўзлар иштирокида оғзаки ҳикоя тузиш.

Эرتак, шеър, ҳикояларни жанрий хусусиятларига кўра фарқлай олиш. Дарслик мундарижаси билан ишлай олиш.